

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 - Majorstua

0301 OSLO

Deres referanse
201701771-3

Saksbehandler
Runar Myhrer Rueslåttén

Vår referanse
17/01158-2

Dato
10.08.2017

Kommentar til krav om innkalling til konsesjonsbehandling - Vinkelfallet kraftverk i Våla, Ringebu kommune

Viser til brev fra NVE av 16.05.2017 der Gudbrandsdal Energi Produksjon AS (GE) bes om kommentarer til krav om innkalling av Vinkelfallet kraftverk til konsesjonsbehandling. Kravet er stilt av ulike organisasjoner og støttes av Fylkesmannen i Oppland. Ringebu kommune har ikke stilt seg bak kravet.

Dagens Vinkelfallet kraftverk fikk konsesjon den 10.4.1981 (anleggskonsesjon etter energiloven) og ble satt i drift i 1983, men det har vært kraftverk her helt siden 1910. Den første inntaksdammen var ved Grytfallet, ca. 7-800 m nedenfor dagens inntaksdam (Vinkeldammen). Tilgjengelig strekning for storørreten er opp til Grytfallet. Denne strekningen har altså vært påvirket siden 1910, og i perioder av året var det helt tørrlagt mellom inntak og utløp. Endringer i konsesjonsvilkårene den 14.3.1989 påla en minstevannføring fra Vinkeldammen på ca. 30 l/s, og minst 300 l/s nedstrøms kraftverksutløpet. På 1990-tallet installerte GE en omløpsventil på 600 l/s som sikrer dette nivået nedstrøms kraftverket ved utfall og driftsstans.

Hovedproblemene for storørreten i Våla, relatert til Vinkelfallet kraftverk, er:

- 1) Ved utfall fører raske vannstandsendringer nedenfor kraftverksutløpet til stranding av ørretunger. Omløpsventilen på 0,6 m³/s har vist seg å være for liten i forhold til slukeevnen på 8m³/s, til å hindre dette.
- 2) Liten minstevannføring mellom inntak og utløp gir liten fiskeproduksjon på en ca. 800 m lang strekning.
- 3) Det er mangel på gytegrus i elveleiet. Vinkeldammen stopper naturlig tilførsel, og gytesubstratet har derfor over år blitt utarmet. I tillegg har flomsikringstiltak på strekningen nedstrøms kraftverket bidratt til reduksjon av egnete gyteområder.

Kravene som stilles er:

- 1) Innføring av standard vilkår (hjemmel for å pålegge undersøkelser og forbedringstiltak)
- 2) Minstevannføring mellom inntaksdam og kraftverksutløp
- 3) Lokkeflommer fra inntaksdam
- 4) Større omløpsventil (4 m³/s) for å sikre tilstrekkelig vannføring nedenfor kraftverksutløpet.

Hva er gjort, og hva planlegges gjennomført?

- I 2015 og 2016 ble det foretatt prøvefiske med el-apparat på 9 stasjoner i elva (5 nedenfor og 4 ovenfor kraftverksutløp) (Norum et al. 2016, Gudbrandsdal Sportsfiskeforening 2016). På 3 av de 4 stasjonene ovenfor utløpet tilsier tettheten av ørretunger en god tilstand i henhold til

Vanndirektivet (basert på kriterier i Sandlund et al. 2013). Nedenfor utløpet ble det registrert god tilstand på kun én av de 5 stasjonene. Rask vannstandsending ved driftsstans, som fører til stranding, er trolig hovedproblemet.

- I 2015 ble det gjennomført prøveslipp av vann gjennom kraftverket for å simulere utfall ved ulike dimensjoner på omløpsventil. Vannføringen ble trappet ned med 2 m³/s fra slukeevnen på 8 m³/s og ned til dagens omløpsdimensjon på 0,6 m³/s; dvs fra 8 til 6, 4, 2 og 0,6 m³/s. Horisontal og vertikal endring i vannstanden ble observert på 5 stasjoner. Konklusjonen fra forsøket var at for øvre del av strekningen kan en omløpsventil på 2 m³/s være akseptabel, men for nedre del bør omløpet være på 4 m³/s for å gi tilstrekkelig vanndekket areal (Norum et al. 2016).

- I 2016 ble det ved et samarbeid og spleiselag mellom Ringeby kommune, NVE, Fylkesmannen, GE og grunneierlag, gjennomført biotoptiltak på strekningen nedenfor kraftverksutløpet, etter plan utarbeidet av NVE (Hamarsland & Leirvik 2014). Det ble lagt ut steinblokker og bygd opp terskler for å sikre en mer konsentrert vannføring og definert djupål. Videre ble det gravd opp gytehøler og lagt ut ny gytegrus. I tillegg har GE sagt seg villig til å bidra med ressurser til tilførsel av gytesubstrat.

- I 2017 planlegges et nytt prøveslipp av vann på samme måten som i 2015, for å teste om de gjennomførte biotoptiltakene kan ha redusert størrelsesbehovet på omløpsventilen.

- Slipp av lokkeflommer over Vinkeldammen for å lokke fisk opp fra Lågen, ser vi ikke behovet for. Ved tilsig større enn slukeevnen går vannet over dammen, og vannføringen ut av Våla har derfor de naturlige vannføringsvariasjonene. Utfra tettheten av ørretunger synes det også som om tilstrekkelig antall gytefisk til å fylle bæreevnen, tar seg opp på minstevannstrekningen forbi kraftverksutløpet. Kommentarer til kravet om økt minstevannføring her gis nedenfor.

- For tiden planlegges det også renovering av det tekniske anlegget ved Vinkelfallet, noe som vil redusere sannsynligheten for utfall. I den forbindelse gjøres det nå også konkrete vurderinger på kostnader og tekniske muligheter for installering av større og om mulig regulerbar omløpsventil.

- Det må også påpekes at GE er deltaker i prosjektet «Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland» som har pågått siden 1989, og er et samarbeid mellom regulanter/kraftselskap og Fylkesmannen. Formålet er å drive etterundersøkelser i regulerte vassdrag med vekt på praktisk tiltaksarbeid. Behovet for undersøkelser i Våla blir da altså vurderet og gjennomført (f.eks som beskrevet for 2015 og 2017 ovenfor) selv om konsesjonen mangler naturforvaltningsvilkår.

Forholdet til Vanndirektivet

§66 i vannressursloven gir adgang til i «særlige tilfeller» å innkalle ukonsederte tiltak til konsesjonsbehandling når det foreligger sterke miljømessige hensyn. Myndighetene har bestemt at vanndirektivets krav om oppfyllelse av miljømål kan betraktes som et slikt «særlig tilfelle». Innkallingskravet berører vannforekomst 002-2760-R Våla som er strekningen fra Vinkeldammen (inntaksdam til Vinkelfallet kraftverk) og ned til Vålås utløp i Gudbrandsdalslågen. Ved Klima- og miljødepartementets godkjenningsvedtak av den regionale vannforvaltningsplanen den 04.07.2016, fikk Våla godkjent miljømål som er høyere enn dagens tilstand, og som dermed trenger tiltak for å nå målet. Våla er inkludert både i vedtakets vedlegg 2 (vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap) og vedlegg 3 (vannforekomster med miljømål som kan medføre andre typer tiltak som kan pålegges kraftsektoren). Det er dermed litt uklart hvilke typer tiltak som er godkjent. Frist for måloppnåelse er satt til 2027.

Miljømålet for vannforekomst Våla er «Styrket storørretbestand», og tiltaksforslagene som ligger i Vann-Nett er:

- etablere dypål
- etablere buner og skjul, utsetting av stein
- stabil minstevannføring

Våla er en sterkt modifisert vannforekomst (SMVF), dvs. miljømålet er nådd når alle realistiske tiltak er gjennomført.

Arbeidet med tiltakene som foreslått i Vann-Nett er, som nevnt ovenfor, allerede godt i gang. Biotoptiltak ble gjennomført i 2016 og vil bli ytterligere vurdert etter nytt prøvevannslipp nå i 2017. Bedre sikring mot utfall og vurdering av større omløpsventil pågår og vil bidra til å sikre mer stabil vannføring nedenfor kraftverksutløp. En økt minstevannføring fra Vinkeldammen som vil gi vesentlig effekt på fiskeproduksjonen, mener GE er et urealistisk tiltak fordi det i for stor grad vil påvirke det økonomiske grunnlaget for kraftverksdriften. På 3 av 4 stasjoner på denne strekningen tilsvarer tettheten av ørret god tilstand, noe som viser at eksisterende vannføring

(minstevannslipp og lokaltilslip) er tilstrekkelig for å sikre rekruttering. Fiskeproduksjonen kan selvfølgelig økes ved å øke vanndekket areal, men dette vil kreve endel vann i det storsteinede elveløpet. Slipp av Q95 sommer og vinter vil tilsvare et produksjonstap på ca. 5 GWh, noe som utgjør 20% av totalproduksjonen.

Oppsummerende konklusjon

GE er enig i at det er problemer for ørreten i Våla som er relatert til Vinkelfallet kraftverk. Det er først og fremst på strekningen nedenfor utløpet at realistiske tiltak kan gjennomføres for å nå miljømålet om en «styrket storørretbestand». Dette arbeidet er godt i gang, og GE mener derfor behovet for innkalling ikke er til stede. Når konsesjonæren frivillig er med og vurderer og gjennomfører og undersøkelser og foreslåtte tiltak, må dette tillegges betydelig vekt i vurderingen av behovet for innkalling. Frist for miljømåloppnåelse er som nevnt satt til 2027. Det er derfor uansett tid til å se an situasjonen de neste 3-4 år og vurdere behovet for innkalling på nytt dersom myndighetene anser det nødvendig for å nå miljømålet.

Med vennlig hilsen

Gudbrandsdal Energi Produksjon

Per Oluf Solbraa

Konstituert administrerende direktør

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Referanser

Gudbrandsdal Sportsfiskeforening 2016. El-fiskerapport, Våla. Notat 13 s.

Hamarsland, A.T. & Leirvik, T. 2014. Skisser for mulige tiltak i Våla nedstrøms Vinkelfallet kraftverk. Notat 9.5.2014, 9 s.

Norum, I.C.J, Lie, E.F., Linløkken, A., Andersen, S.R. 2016. Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland – Fagrapport 2015. Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen. Rapp. nr. 04/16, 147 s.

Sandlund, O.T. m.fl. 2013. Vannforskriften og fisk. Forslag til klassifiseringssystem. Miljødirektoratet. Rapport M22-2013.